

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELEČEK.

Leto 51. Ljubljana, marca-aprila 1921. Štev. 3.-4.

R. P. - Petruška:

Sirota.

Če bi Bog mi krila dal
vsaj za kratek čas,
kam na njih bi sfrfotal,
vedel koj bi jaz.

Okrog pleč privezal jih
z močno bi vrvjo
in poletel bi na njih
k staršem gor v nebo.

Sveti Peter zlata bi
vrata mi odprl;
kaj da v nebu se godi,
vse bi, vse bi zrl.

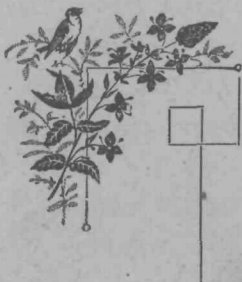
Ateja in mamieo
tam bi poiskal,
in oba preradostno
bi poljuboval.

In k Mariji v vas potem
šli bi vsi trije.

„O Marija, srečen sem,
da Te vidim le —.“

In svetnike še okrog
vse bi obiskal,
z angelčki tja v rajski log
še bi odskakljal.

Potlej rekel bi Bogú:
„Krasen je Tvoj raj,
in ker sem že enkrat tu,
več ne grem nazaj!“

Cvetinomirski :

ZGODBA O DEŽNIKU.

Takó se je torej zgodilo! Sklenil sem, da to opišem zdaj na svoja stara leta. Zgodbo o dežniku.

Koblarjev Jernej je bil edini sin bajtarja Koblarja. Živel je daleč od vasi, v temáčni gošči širnih gozdov pod Kumom. Matere že ni imel več; umrla mu je pred šestimi leti za jetiko. Ker je rasel Jernej sredi goščave, sredi podmagolniških gozdov, ki so mnogokrat bučno vršali, ni prišel kdové kolikrat v dotiko z ljudmi; prav tako pa tudi njegov oče ne. Obadva sta živila kakor ločena od sveta, kakor dva puščavnika v pušči. Oče je bil že sila star in bradat; skoro do pasa mu je segala široka, metli podobna, vejnata in košata brada. Brki so mu bili pa dolgi in gosti, da so mu segali še daleč preko ušes. Tih in mrk je bil; malokdaj je govoril. Fant Jernej je bil pa živahen; petnajst let mu je šele bilo. Toda človek bi mu jih bil prisodil dvajset — tako je bil krepko razvitega života. Edino kozo Črnko je pasel dan za dnem na solnčnem pašniku vrh Magolnika. Ukal in pel je ter se razgovarjal s svojimi najboljšimi prijatelji — ptiči. Mnogokrat pa je zablodil po cele popoldneve širom prostranega pašnika. Hodil sèm, hodil tja, na desno in na levo, in kdo vé kaj premišljeval. Kar same od sebe so se mu izgubljale misli v sivo daljavo... Človek bi iztegnil vrhu Magolnika roké vsaksebi in bi hitel s svojimi mislimi po hribu navzdol in bi se skril v nemirno morje gozdov in gošč, ki se raztezajo noter do doline in po dolini naprej še kdo védi kam v daljne, neznane, temne kraje... Tako je premišljeval včasih Jernej in je strmел pódse na gozdove.

Bilo je toplega spomladanskega večera, ko je prižgal Jernej svojo Črnko s hriba domov. Segnal jo je v hlev in zapahnil z oprezno rokó široka vrata — »da bo bolj varno!« si je děl natihem. Nato se je pa ročno zasuknil in odhitel k bajti. Toda bajta je bila zaprta. Vsa okna temna, dimnik na slamnati strehi nenavadno skrivnosten. Jernej je dolgo ogledoval dimnik, in zdelo se mu je, da sikajo iz njega v strogih črtah temni plameni, pomešani z rdečimi kroglicami, ki se menjavajo tudi z zlatimi gumbi. Pa je še enkrat pristopil k durim in pritisnil oprezno na kljuko. Vse zastonj — duri so bile zaklenjene.

»Zaklenil se je oče, revež, in zdaj spi!« je dirnilo Jerneja tako hladno po udih, da je zadržetal za hip.

Približal se je zopet oknu; povzpел se na prste in pogledal skozi ozko odprtino med črno zaveso in oknico. Tema je bila v sobi, neprodirna tema kakor v rogu. Jernej je napenjal zenico, da bi razložil vsaj

peč v kotu. Pa vse zastonj. Prav ničesar se ni dalo opaziti; še velika hrastova miza ne. Samo v najbolj skritem kotu, pod čelešnikom — samo tam in nikjer drugje — tako se je zdelo Jerneju — se je svetilo dvoje krvavordečih oči. Ogenj teh oči je bil plapolajoč in nemiren in je od časa do časa pojemal...

»Morda škrat sam!« se je zgrozil Jernej in omahnil.

Skoraj strah je bilo Jerneja. Odšel je prožnih, skočnih korakov po prijazni, z drobnim, belim peskom posuti stezi mimo bajte in mimo hleva, pa je došel do mahovitega prostora pod visoko košato smreko, ki je stala bolj osamljena sredi gošče.

»Kam je izginil oče?« se je vprašal ves začuden. »Še vsak večer je bil doma; na klopici pred bajto je sedel zvečer, kadarkoli sem pripeljal kozo Črnko s hriba domov... Zdaj ga pa ni? Ali ga morda več ne bo?...«

V tem premišljevanju je legel vznak na mah pod smreko in si je podložil z rokami kodrasto glavo. Kodre je pa imel Jernej nadvse bujne in lepe; viseli so mu kakor svetli valovi še daleč preko tilnika na ramena in na hrbet. Bolj je bil podoben devojkici kakor fantu. Oči je imel velike in temne, ustnice široke, kakor od cinobra. Lica kakor dvoje svežih jabolok; obrvi pa poševno izrastle kakor Japonke.

Na smreko je tedaj priletel kos, sedel na vršiček in glasno zažvižgal.

»Le poj, kos!« ga je pohvalil Jernej in se mu nasmehnil kakor otroku.

Kos se ubogal in je požvižgaval dalje.

Jernej je pa ležal na mahu kakor ubit in je poslušal ptičje petje. Otožni so bili ti glasovi in mili, kakor da igra kdo na gosli ali na citre.

Polumrak je že dremal nad goščavo in nad gozdovi, tako da je razložil Jernej iz daljave samo temne obrise bajte in hleva. Zdelo se mu je, da čuje tudi meketanje kože Črnke. Kakor v skrivnostni pajčolan je bilo zavito samotno domovje; posebno dimnik je čepel kakor hudi duh na slamnati strehi. Toda tudi temna okna so bila mrka in osorna, kakor da prebivajo za njimi črni, veliki mački z zelenimi očmi...

»Izmed vseh ptičev je kos najlepši in tudi najlepše poje!« je presodil Jernej v hipnem pomisleku. In še bolj pazno je poslušal žvižganje z visokega vršiča.

Pa ležanja je bil kmalu sit. Dvignil se je in je sedel na mehki mah tako udobno kakor kralj na prestol. Srce mu je vriskalo in pelo, in bilo mu je, kakor da je na imenitni svatbi. Sam ženin presrečen, ki mu čestita vse omizje...

»Saj sem vesel in ne žalosten!« je hipoma spoznal. »Še malo manjka pa pričnem plesati, kakor da mi igra na harmoniko Kurent sam.« Mojega očeta pa le ni od nikoder —! Jokati bi se moral, jokati, pa ne smejati in misliti na ples ob taki uri, trpljenja polni...«

Vstal je in se ozrl naokrog.

»Oče!« je zaklical v mračni gozd.

Odgovora pa ni bilo od nikoder.

Jernej je onemel.

»Oče! Ste?« je vprašal še enkrat z gromkim glasom v goščo.

Odgovor — gluha tišina.

Jernej se je vendar pomiril.

»Očeta še ni —! Pa morda še pridejo... kako sem pač neumen da se tako bojim in trepečem!.. Znabiti so šli v trg in se vrnejo šele pozno ponoči... Lahko je to — zakaj se nisem spomnil tega že prej?« Potolažil se je.

Ozrl se je na smreko.

»Kar poj še, kos, poj še!« je rekel ptiču na smreki.

Zlatokljuni pevec je žgoled naprej.

Iz polmraka se je tedaj prikazala pisana šoja. Jernejeva velika prijateljica — znanka še izza mladih dni. V smešnem poletu se je spustila iznad gozda nizko k zemlji, da gre spat. Jernej je imel šojko nadvse rad. Saj je imela takó krasno perje in je grčála takó prijazno, po otročje...

»Šoja, šojka! Spat se spravi!« je stopil Jernej tihih korakov proti nji. Šoja je še bolj zagrčála in zletela v goščo.

»Spat je šla; ubogala me je!« se je razveselil Jernej. —

Kos na smreki je pa le še zvižgal svoje otožne... Zdajpazdaj je zategnil s cvilečim glasom, da bi napravil neskladen konec svojim pesmim. Toda njegovih otožnih pesmi ni bilo kmalu konec — lajna je drdrala naprej, vedno z istim začetkom, vedno z istim svršetkom.

Jernej se je oddaljil od smreke. Šel je s tihimi koraki navzdol proti domu. Roke je imel prekrizane na hrbtu, glavo upognjeno na prsi kakor sedemdesetleten starec.

Tikoma bajte je obstal. Završelo je nad njim rezko, mrko. Ozrl se je Jernej. Zapazil je nad seboj jato srak. Frfotale so okrog dimnika kakor zlokobne vešče iz močvirja. Pa niso dolgo frfotale. Prav kmalu so zvihrale v goščo — jezične lisoperke, nepopoljšljive jezičnice.

»Jezičnice jezične!« se je razjezil Jernej že takoj v prvem hipu, ko je zagledal te srake nad bajto. »Kako ti ta spak vrši in dela vrišč... Hentajte no!«

Sklonil se je globoko do tal. Pobral je okrogel kamen in ga zalučal v močnem zamahu za srakami, ki so bile že na poletu proti gošči. Pri tem je imel pa srečo. Eno izmed srak je le zadel.

Telebila je na tla. Jernej jo je pobral in si jo je dejal v naročje kakor mati otroka.

»Sraka, sračica!« jo je pobožal po glavi in po perutnicah. —

(Konec prihodnjšč.)

Sveta Družina.

Solnce gleda nepremično
v tiho nazareško plan,
zlate niti spretno veže
tratom v sočno dlan.

Gleda, gleda žarno solnce
sliko iz nebes,
pred Družino sveto siplje
žarkov v mladi les.

Blažena deviška Mati,
limbar, čist takó,
da nikjer v odprtem polju
slični ne cvetó.

Ženin Jožef, mož pravični,
ljubljenec nebá,
zemski varuh je Nevesti
svetega Duhá.

Jezušček mu proži roko
v blažen, svet objem;
vso lepoto čiste duše
občuduje v njem.

Gleda, gleda žarno solnce
sliko iz nebes,
spleta Kralju zlato krono,
himno moli vmes.

M. Elizabeta.

Sveta Družina.

Prof. Fr. Pengov:

Obrtniki v naravi.

odo bi nosil v naš Jadran in sove v staro-grške Atene, kdor bi hotel dokazovati, kako važen je obrtni stan zlasti v sedanjem boleznem času po svetovni vojni. Bridko je pomanjkanje stanovanj, bajna je draginja obleke in obutve, poslabšana je kakovost večine blaga ob grozno povišanih cenah; vse to je glasen opomin, da dajmo obrtnemu stanu čast, ki mu gre po njegovem pomenu za družbo, in da skrbimo za dober naraščaj obrtnikov, zlasti s pomočjo izvrstnega obrtnega šolstva.

Pa ne samo med razumnimi ljudmi imamo obrtnike. Tudi v brezumni naravi, med živalstvom, imamo bitja, ki izvršujejo dela in umotvore tako dovršeno, da jih lahko primerjamo z obrtnimi izdelki ljudi.

Če si voljan, mladi prijatelj, pa me pospremi za kak trenotek? Pokažem ti v božji naravi tako številnih obrtnikov-mojstrov, ki so — ne da bi pretrpeli kako učno in pomočniško dobo, pali že izučeni na svet, da se boš le čudil.

Vsak otrok pozna čebelo, ki stavi svoje prekrasno satno mesto iz bleščeče-belega voska, da v njem kopiči zaklade medenih slaščic.

Kak čudovit stavbni mojster je ta mala kožokrilka!

Pred njo naj se poskrijejo vsi zidarski mojstri in arhitekti po deželi in mestih z vsemi učenimi inženirji vred! Kdo izmed njih bi znal napraviti iz istih snovi tako različne umotvore, kakor jih zna le čebela, ki nareja iz materiala, nabranega na enih in istih cvetkah, pekoči strup, nebeško medeno mano ter krasna betonska skladišča iz deviškega satja! Sloviti učenjaki so si dolgo ubijali glave ob vprašanju, kako naj bi bili napravljeni lončki, da bi zajeli pri najmanjši uporabi voska največ medu. Slavni računar König je izračunal, da morajo biti taki piskrčki šestrostenski in da morajo imeti dno natančno izdelano na način, kot je v navadi pri čebelah že izza Adamovih časov, namreč s kotom 109 stopinj in 28 minut med talnimi ploskvami. Kdo je pač naučil čebelo take umetnosti? Naravoslovec Darwin pravi: »Omejen mora biti človek, ki premišljuje imenitno sestavo satovja, tako čudovito umerjenega za svoj namen, in ni prepoln navdušenja pri tem premišljevanju.« — A za koga se boš navduševal? Za čebelo, ki je le živ, čudovit stroj s svojim nagonom? Ne, njemu, Stvarniku, velja naše občudovanje in zahvala! Ali se ne bo tvoje občudovanje dvignilo više, više nad vse stvari ni svetove, pred prestol Vsevednega, ki mu pojo kerubi: »Nebo in zemlja je polna tvoje slave!«

Kaj pa — ali si že kdaj opazoval gozdnega mravljinca, ko popravlja svojo stavbo, ki mu jo je razrušil nabiralec mravljinčjih jajec ali poreden otrok ali pohlepna žolna? — S koliko gorečnostjo prihajajo

in odhajajo pridne delavke, znašajo borove igle, kamenčke, drobce prsti in smole, kosce listja, slamice in podobno drobnjav in jih vrhovatijo drugo na drugo! Na prvi pogled je videti cela stavba — »mravljišče« — brez načrta, a natančnejša preiskava ti pokaže, da je znotraj veliko število večjih in manjših sobic in dvoran, da je palača razdeljena v mnogo nadstropij, deloma pod, deloma nad zemljo, in da je vse v zvezi z dolgimi hodniki in stopnicami. Iz mesta ven pa vodijo na vse strani ceste in ulice, tako lične in gladke, kot bi bile asfaltirane. Tudi ne zidajo mravlje vedno le po enem kopitu (po eni šabloni) kot čebele, ampak se ravna po razmerah. Na drugem kraju in pri drugačnem stavbnem materialu je tudi njihova stavba drugačna. Zato pravi slavn raziskovalec mravljincev, jezuitski pater Erih Wassmann o teh stavbenikih: »Težko je najti snov, da bi mravlje iz nje ne gradile svojih mest. Najrazličnejše oblike imajo mravljišča, povsodi jih najdeš; zdaj so majčkена kot naprtec, zdaj zopet tako velika, da se ti morajo zdeti piramide starih Egipčanov kot krtine v primeri z njimi — ako namreč primerjaš majčkено postavo zidarjev z velikostjo njihove stavbe.« —

Lepega julijevega dne lanskega leta sem šel zgodaj zjutraj na Šmarno goro. Bil sem že blizu vrha, ko se je jelo svetlikati na severovzhodu. Nad glavo mi je še utripala s srebrnimi svojimi trepalnicami ljubezniva jutranjica v družbi več drugih zvezdnatih sestic — nedolžni pastirčki na nebeški poljani betlehemiški...

Daleč naokoli in pod menoj je bilo vse tiho. Tiho kot večnost. Čutiti je bil komaj lahni dih jutranje sapice, ki je prihajala tam od kamniških planin, pozdravljat blaženo Devico na gori — dih snivajočega nedolžnega deteca.

Tedaj je zablislilo nebo v sramežljivi rdečici — bil je jutranji pozdrav od Onega, ki je rekel nekdanj: »Bodi svetloba!« — Dočim je bila pod mojim vznožjem še vedno noč, in sta se zdeli šentviška in vodiška fara kot potopljene v črno morje, so se pa dvigale glave kamniških in gorenjskih očakov vedno določneje in ostreje v daljavi.

Kmalu se je jelo prikazovati solnce na določeni točki. Celo morje žareče svetlobe je pošiljalo pred seboj kot glasnika, nato pa stopilo samo kot na ognjen voz, raztrgalo pajčolan, ki je doslej še zakrival obličje jasnemu dnevu, pa se je prikazala čarobna slika: mesta, vasi, cerkvice, gradovi, gozdi, reke... Vse pa obdaja prelesten okvir v neznan daljavi, kjer se utapljata zemlja in modro nebo.

Ne vem, koliko časa sem bil zavarovan v ta rajski prizor. Nenadoma pa me je vzdramil iz premišljevanja bučeč glas kot iz orgel v cerkvi. Bil je — čmrlj v črni suknjici z rumenimi pasovi. On mi je prvi voščil prijazno »Dobro jutro!«

Bilo je sicer teh melanholičnih, toda takó pridnih živalic več v bližini — sešle so se že k novemu delu. Stavile so si planinsko koč. Prvi čmrlj je grizel nežne mahove lističe, jih porival pod se in podajal sosedi, da jih spravi naprej od tovariša do tovariša, prav do gnezda.

Drugod so se pehali zopet drugi delavci, zidarji in polirji, da razdelijo material, ga stiskajo in kopičijo kot kupolo nad votlino, do katere vodi dolg, ozek hodnik.

Kaj šmenta vendar imajo ti čmrlji danes pod to mahnato streho? Radoveden jo odkrijem... Oho! Pred menoj je, komaj za dlan na široko, satovje — večje število čmrljevih zibelk.

Ljubi dromljači mi niso zamerili tega motenja posesti. »Boljša kratka sprava od dolge pravde«, je menda njihovo geslo. In motenja so vajeni. Kolikokrat jim tudi ponagaja sitni severnik, dolgouhi zajec ali gozdni jereb ali tudi kak lahkoživ kamen, ki se spusti v dolino in razdere mimo leté strešico planinske kočé — pa nikjer nič žolča pri čmrljih! Ob najboljši volji popravijo zopet škodo, da zavarujejo svojo mladino. — —

»Še s kakim drugim zidarskim mojstrom v naravi bi se rad seznanil,« mi namigavaš. — »Kaj ne, razlika mika?«

Dobro, pojdiva zopet v gozd! Še je tiho, a že se dani. Rosa pada in napaja gozdne cvetice. Utrujen od nočnega lova se vrača netopir v skalno špiljo, uharica je že tihotno poiskala svojo čumnato v votlem hrastu, v zelenem mahu pa ugaša žareča nočna uganka — kresnica.

Tedaj se pa oglasi ženin mlade zore — k'os in naznani njen prihod. Še trepeče mila danica kot list trepetlike, iz višave nad sosednjim poljem pa se oglašá veseli trilček škrjančkov.

Z demantnim svojim ščitom stopi kraljevo solnce na svetovno pozorišče ter vzbuja povsod polno življenje. Veselo poskakuje mlada postrvica v šumečem potočku, na solnčnem parobku hrastu se greje všečno martinček, srnice-devojke se šaliyo med zelenim grmovjem in po vzvišenih korih gozdne prestolnice odmevajo iz stotine grl vesele jutranje molitve krilatcev.

Gotovo so dobro spavale prebivalke gozda, da so na jutro tako vedrega srca?

Kako lične kroglice — poglej! — kot rdečelična jabolčka visijo na spodnji strani hrastovega lista tu-le!

In na debelcu one-le divje rože je majhen gradiček, pomarančno rumen, obdan od prenežne mahnate pletenine. Tudi vrba in brogovita (kozja pogačica), ki sanjata ob vodi, se ponašata na svojih listih z zelo ličnimi malimi hišicami.

Tudi tukaj imamo opraviti z arhitekti, ali pravzaprav z zidarskimi mojstricami, ki jim pravimo šiškarice.

(Dalje prihodnjič.)

J. E. Bogomil :

„Klali bomo!“

To je bilo veselja med otroki pri Grdinovih, ko so jim mati povedali: »Jutri bomo pa klali!« Vse dobröte, ki so zvezane s tem lepim »domačim praznikom«, so jim stopile naenkrat pred oči. Klobase: mesene, krvave, jetrne; meso: sveže in prekajeno; povrhu pa dobrotä vseh dobrot: slastna pečenka. Kdo bi se ne veselil kolin?

Res je prišel drugo jutro v hišo Balantov oče z veliko sekiromesarico na rami, z ostro nabrušenimi noži in z drugo ropotijo, ki se potrebuje pri takem delu. Marsikateremu prascu je Balant že upihnil luč. Danes jo bo pa Grdinovému debeluhu.

Grdinova hiša je že vsa pokonci. Tudi najmanjši Grdinček noče biti to jutro v postelji. Vse hoče videti, kako bo Balantov oče zaklal prešiča. A Grdinov oče ne pusté otrok zraven. Pravijo, da to ni za otroke: gledati, kakó se muči uboga žival, preden pogine, in kako teče kri ... Otroci morajo biti mehkih src, niti škodljive živali ne smejo gledati z veseljem, če trpi.

Pa še nekaj je: Balantov oče delajo zunaj na mrazu. In tam ni prijetno. Vrat se prehladi, kašelj se dobi, zanohti se. Pa bo že prišel čas, ko bo tudi malih Grdinčkov radovednost dobila svoj delež, to bo takrat, ko bodo prišle na vrsto klobase. Oj, klobase!

Ni treba prav dolgo čakati. Klavec si je že umil roke, potem pa začel mešati kri in kašo, ki so jo mati skuhali nalašč za ta dan. Zdaj pa planejo otroci okrog škafo, in niti z očmi si nobeden ne upa treniti, da bi česa ne zamudil. Vsi morajo videti, kako pride klobasa na svet.

Dokler klavec meša godljo, še nekaj potrpi z otroško radovednostjo, ko pa začne delati klobase in ko mu jemljejo radovedne otroške glave le preveč dnevne svetlobe, ki je je pozimi že itak malo, pa začne groziti, da bo nazadnje še par otrok podelal v klobase.

»Nazadnje? O, kdaj bo še to! Do tistega časa bomo še desetkrat ušli,« si misli Tinček Grdinček. Nobenemu se še ne mudi, da bi pobegnil. Ko Balant vidi, da njegova grožnja le nič ne izda, poseže sredi dela po Tinčku Grdinčku in zagode: »Čakaj, tebe bom dal najprvo v klobase!«

Tinček zavpije, drugi pa zbeže in se poskrijejo. Tudi Tinčku se prav zadnji hip posreči, da uide, prav zadnji hip. Malo je manjkalo, pa bi bil šel v klobase. To pa menda ni zdravo, to Tinček Grdinček dobro ve. V tistem trenutku in kdo vé kolikokrat pozneje še, je vstajala v njegovi duši zgodba o nesrečnem palčku, ki so ga nekje podelali v klobase. Kakor da se je zgodilo vse to ravno pri Grdinovih, tako živo mu je prišla tista zgodbica na um.

Palček je hodil po svetu. Majhen možiček je bil; komaj tak, kakršen je palec na roki. Po svetu je hodil, pa ni mogel daleč priti, ker je imel prekratke noge. Palček bi bil pa rad videl veliko sveta. Poizkusil je, da to doseže z zvijačo.

Nekega dne pride do čedne kmetiške hiše. Veža je bila prazna. Palček dobi ondi kratko trsko, prisloni jo na škaf in zleze vanj. V škafu je bilo nekaj vode in nekaj kuhanega krompirja. Oboje je bilo pripravljeno, da ponese dekla kravam v hlev.

Ko pride dekla v vežo, da premečka krompir, zagleda na krompirju palčka. »Ti praseš grdo, ti!« se razjezi nad palčkom, ga pograbi in ga vrže skozi vrata. K sreči je priletel v travo in se ni ubil. Samo nekaj časa se ni nič zavedel.

Ko se prebudi iz omotice, zagleda pred seboj človeka, ki maha z dolgo palico po travi. Na koncu palice pa ima nekaj železnega. Kadar zamahne tisti človek — hlapec — vsakrat pade nekaj trave.

Palčka začne skrbeti: »Kaj pa bo, ko pride do mene?« Brž začne vpiti: »Usmili se me, usmili se me!«

Hlapec gleda in gleda... Naposled pa le zagleda v travi majhnega človečka, ki ga s povzdignjenimi rokami prosi usmiljenja. Hlapcu se res zasmili uboga stvarca. Zato vpraša možička: »Kaj naj ti pa storim?«

»Vzemi me in varuj me! Vaša dekla je huda. Zato naj s teboj hodim, kamor boš šel.«

Hlapec vzame palčka v svoj žep. Tu se mu je dobro godilo. Kadar so doma jedli, je dal hlapec vselej nekaj na stran za svojega gostača v žepu. Kadar je pa hlapec kam šel, vselej je možiček gledal iz njegovega žepa po svetu.

Zgodilo se je pa, da je prišla semanja nedelja. Hlapec je šel k cerkvi pomagat pri pritrkavanju. Ker je bilo že bolj na jesen, je vzel s seboj svoj suknjič in v njem palčka. Zvonjenje je hlapca ogrelo, pa je suknjič odložil in ga položil na lino v zvoniku. Palček bi bil rad gledal po svetu, pa je zlezel iz rokava in ogledoval lepoto sveta. Kar se mu zvrtil, zmanjka mu trdnih tal — pa pade z zvonika. Čeprav je bil lahek, vendar bi se bil prav gotovo ubil, da mu ni padlo še o pravem času v glavo, da se je oprijel za regrat, ki je rasel skoro tik zvonika. Vsled strahu je pa vendar omedlel in obležal v travi. Ko se je zavedel, je šel iskat svojega prijatelja hlapca, pa — ti nesreča taka! — tam blizu cerkve so se pasle cerkvnikove krave, in ena je malega pritlikavca z regratom vred pojedla. Vendar je bil palček toliko premeten, da je nepoškodovan smuknil skozi zobe in prišel živ v kravji želodec.

Zvečer je pa prišla cerkvnikova dekla krave mlest. Kako se je prestrašila, ko je slišala, da prihajajo iz ene krave glasovi »Pol pomolzi, pol pa meni pusti! Pol pomolzi, pol pa meni pusti!«

Dolgo časa je potem dekla tako ravnala: pol je pomolzla, pol pa pustila... Kar opazi nekega dne gospodinja, da mleka silno primanj-

kuje. Ostro pokara deklo, zakaj tako slabo pomolze. Dekla ji pa pove, kakšne glasove je slišala iz ene krave.

Gospodinja pove gospodarju, gospodar pa odloči: »Kravo bomo pobili, drugače ne bo miru.« Pride res klavec in pobije kravo. V drobu so našli napol živega palčka. Prosil je za milost in usmiljenje, pa ni našel ne enega ne drugega.

»Dovolj škode si nam že naredil,« se je razjezil gospodar, »mleko si nam vsak dan popil, in kravo smo morali radi tebe pobiti.«

Neusmiljeni klavec je šel in je ubogega palčka spravil v črevo in ga podelal v klobaso. Gospodinja je klobase prekuhaval in je s klobasami vred nevede tudi palčka vrgla v kotel vrele vode. Palček se je mislil rešiti, je grizel in trgal črevo, pa ga je pretrgal šele v kotlu — v vreli vodi se je opekel in umrl.

Tole je premišljeval Tinček Grdinček. In mesarju se je ognil, kolikor daleč se mu je mogel. Kdo vé, če ni ravno Balantov oče podelal tistega palčka v klobaso? Kdo to vé...? Mesarji so trdosrčni ljudje.

Tisti dan Balantov oče ni več videl Tinčka. Rajši je šel za mizo Tinček čakati, kdaj k njemu pridejo klobase. Ali ni to pametneje?

† J. Cvelbar:

Jurijeva.

*Sveti Jurij jezdi v goró —
v gôri je strašna pošast,
sveti Jurij ubil jo bo,
vzel ji njeno oblast.*

*Ta pošast žrè solnčno luč,
živí ob solnčni gorkoti,
ta pošast je rajski pomladi
gori v Gorjancih napoti.*

*Sveti Jurij pošast je ubil,
zabodel jo v črno srcé,
njeno pa gorko kri je razlil
dol čez širno poljé.*

*In širno poljé se rdi, rdi,
in širno poljé dehti, dehti —
v polju tem širnem
detelja rdeča cveti.*

Bistriška :

Janezkova pomlad.

 a potočkom se je zbudil bel cvet. Pozvonila je zobčasta glavica, rumena očesca so se odprla. Potok je glasneje zašumel, črnikaste jelše so se zgänile, bele vrbe so zatrepetale. Pomlad je prišla iz daljnih dežel, prižgala svetlih luči po travah, zbudila tisoč cvetov, pobožala milijone src.

Za potočkom se je prvi zbudil zvonček.

»Ej, zvonček, dober dan, dober dan!« ga je pozdravil Janezek. Glavica se je zgänila, klobuček je zablestel.

»Dober dan, Janezek, dober dan! Glej svetli dan sredi dobrav, goščav, dober dan!« Zvonček je prav tiho zapel.

Ta tiha pesem je pohitela dalje. Glavice rumenih trobentic je pobožala, odgrnila bele srajčke podlesnih vetrnic, odprla oči modrim jetrnikom. Tisoč cvetov se je zbudilo, tisoč očesec pogledalo v nebo.

Tam gori pa, tam gori je vse svetlo! Solnce se smeje in gleda po zemlji, iz zlatega koška meče bleščeče cekinčke na polja in na travnike, na boršte in na brda. Potoček žari — same svetle nebeške luči so prižgane na njegovih gladkih licih.

Janezek ga gleda in gleda. Sredi svetle gladine vidi droban obrazek in dvoje smehljajočih se oči.

»Kdo pa si ti, ki me gledaš? Kdo?«

Vinko, Jurček, Matevžek, Tonče — oj, celo vrsto jih je že poklical, vse svoje vojake naštel, a nihče se mu ne odzove.

»Kamen bom vržel v vodico, ravno na nosek mu bom meril.«

Potoček je zapljuskal, valčki so se razgrnli, veliki kolobarji so stekli drug v drugega.

»Ho, hop — kje si? Kdo si?«

Vriskajoč smeh leti preko travnika.

»Samega sebe nisem poznal!«

In Janezek strmi v tisto vodico, se prijemá za nosek, se gladi po bradici, boža po ličkih — vse tako tudi v vodi.

»Res, to sem sam!«

Oči mežikajo, ustnice se tresejo, ličeca se svetijo, in Janezek se smeji samemu sebi, njemu pa se nasmiha solnce in rožice sredi kipečih poljan.

»Kaj pa je danes, Janezek, povej, da si tako vesel?«

»Pomlad je, pomlad! Zvonček mi je to povedal. Potrgal bom cvetove, osmukal bom vrbinje, in kmalu bo tudi v moji roki zadišalo po pomladi.«

»Lep šopek si narèdi, pa ga ponesi domov! — V tvoji mali, prijazni izbici bo zadrhtelo mlado življenje, vesela pomlad!«

In Janezek se čudi. Ej, ej, koliko je cvetov! Kakor metuljčki — beli in rumeni, modri, frfotajoči — kimajo glavice rož sredi trav.

Trobentice zro raz brdo, jetrniki se kopljejo v solncu, beli zvončki zvoné, male vijolice dišé, vse poje, poje — pomlad, pomlad!

Janezek stopa z bosimi nožicami po mehki travi. Trga cvetove, vse drobne, vse mehke in večja svoj šopek. Njegove oči sta dve zarjici, njegova ličeca dve mehki, rdeči blazinici.

Od cveta do cveta stopa, žive lučke trga in jih vpleta v svoj venček.

Ali je zdaj šopek že dodelan? Bele cvetice se sklanjajo k modrim, rumene k vijoličastim. Še zelenja bom dodal šopku, da bo združeno govorilo o pomladi, o solncu.«

Tink, tonk, tink, tonk! Rumena, droben prašek se usipa ob vsakem pregibu in rahlem dotiku z vijoličami se kačice: leska je to!

»Danes, ko je pomlad, smukam kačice; jeseni bom pa sladke lešnike. Poln klobuk in vse žepe si jih bom nabasal. Le čakaj, grmiček, tudi takrat ne boš sam, zapuščen!«

Mehke mačice objemajo Janezkovo ročico. Zlati prašek se mu usipa po nosku in leze v oči. Šopek je bogatejši, šopek je večji. Tam naprej so še vrbe! O, kako so lepe!

Srebrne, mehke in šumeče mačice so se priplazile do Janezka, ga pogladile z žametnimi telesci po obrazu. Slehera veja se je zganičila, vsak listič se je zamajal: vse govori, vse poje Janezku o pomladi, o solncu!

Deček trga, lomi in misli — kdo vé kam in kaj? Le eno dobro vé: šopek je dodelan, šopek je bogat, on sam ga je nabral in on sam ga ji ponese na grob. — Ali bo pač začutila rajna mamica pomladanski vzduh, ko ji položi Janezek šopek na grob?

»In če ga začuti, o kako ga bo vesela, dobra mamica! In vendar —!«

V vriskajočo lepoto, v prelepo radost je kanila grenka kaplja, planila je črna misel. . .

Zarjici v očeh sta se potopili v solzah. Črna žalost, globoka bolečina ju je popila. . .

»Daj mi ročico, Janezek!«

Preko poljan in borštov je zavalovilo mlado življenje, vzklopela pesem pomladna. Tisoč cvetov se je odprlo, milijon src oživel in s podvojeno močjo zakoprnelo po lepoti, po ljubezni.

Blagor jim! Janezek — ubožec pa danes močneje čuti, da je njegova lepota pod zemljo, globoko v jami njegova ljubezen.

Preko grobov je potegnil veter. Trate so se zganičile, v drevesih je zatrepetalo. Grenka kaplja je kanila v solnčnočisti dan.

J. E. Bogomil :

Dobri prijatelji.

Kar prijoval je Primožev Jožek s paše domov: kozel se je bil vanj zaletel in ga je prevrnil po tleh. Poličarjev Štefan mi je pa tožil, da mu je njegovega ljubega Pinčka ubil Govekarjev Jože.

Če bi hoteli vse take-le tožnike naštet, ki nam tožijo, kako so živali poredne in ljudje hudobni, o lastni porednosti pa lepo previdno molčijo — potem bi nam zmanjkalo vsega: časa, črnila, papirja in vam potrpljenja.

Zakaj pa prevrača Primožev kozel Jožka? Zato, ker ga je Jožek sam navadil, da trka. Zakaj je pa Govekarjav ubil Poličarjevega Pinčka? Zato, ker ga je Štefan vedno dražil v ljudi, tako da ni bil noben človek varen pred tistim sitnim črnim kužetom.

Domača žival navadno ni hudobna. Ljudje jo navadno spačijo. In otroci pri tem niso zadnji.

Poglejte pa Marinovo Tončko! Mirno hodi okrog svojih živalic, boža jih, pogovarja se z njimi. Nikdar ne priteče mednje skokoma, da bi jih preplašila. Nikdar ne vpije in ne robanti nad njimi. Pa jo imajo vse živali in živalce rade. Vse hiti za njo. Če stopi v hlev, se vse, kar je v njeni oskrbi, obrača le za njo.

In še to-le vam povem. Zgodilo se je, da je ušel iz hleva teliček, eno leto star. Ves vesel je bil ljube prostosti, skakal je po vasi in ni se pustil ujeti. Vse je bilo zastonj. Eni so mu že obetali: »Le počakaj, tele neumno! Saj se boš upehalo, pa te bomo lahko zgrabili! Potem boš pa videlo, kaj se pravi, nam v roke priti!« Seveda teliček ni razumel te grožnje, razposajeno je skakal in nagajal vsem, ki so ga lovili.

V tem je pa prišla Tončka z njive. Na razdivjanem teličku je spoznala svojega znanca iz hleva. Poklicala ga je: »Majhni! Majhni! Kruhka, kruhka, kruhka!«

Komaj je spoznal teliček glas svoje dobre oskrbnice, brž je pri-skakal k nji in šel za njo kakor psiček. Ljudje so kar gledali. Marsi-katera mama je dejala tisti dan svojim otrokom: »Ali ste videli? Poglejte, kako še živina rada uboga tistega, ki ji dobrote deli!«

Dobri prijatelji.

Stanko pl. Orlovič:

Angelci.

Na trati zeleni vitka drevesa
 stojijo mirno, kakor da sanjajo,
 dehteče rože z njih visijo,
 pod njimi se bele lilije klanjajo.

Palače zlate iz daljave
 blešče nebeških se družin;
 s smaragdi so pokrite strehe —
 in okna? Vsako en sam je rubin.

Krilati angelčki po trati
 podé se v belih srajčkah, vpijejo,
 iz lilij belih, iz rož rdečih
 si venčke vijejo.

„Pa dajte, da vidimo, kateri
 najvišje leti od nas?“
 Srebrn glasek reče mej njimi,
 od tal se dvignejo vsi tačas.

Leté, leté, a drug za drugim
 na trato trudni omahnejo,
 a vnovič vzplavajo v sinje višine,
 ko malo se oddahnejo.

Pa črnolašček prihiti,
 tekóč na pol, letéč na pol:
 „Rajajmo rajši, bratci —
 bratci, priletite dol!“

Črnolašček pa s krili zamahne,
 z nožicami zadrobni,
 zapoje: „Aleluja, aleluja!“
 In ves krog se zavrti.

In zlatolaščki si venčke
 na kodraste glávice denejo,
 podajo si bele ročice,
 koló z ročicami sklenejo.

„Aleluja, aleluja!“ kodroglavčki
 pojo in rajajo.
 Upirajo kvišku jasne oči,
 ovenčane glávice majajo.

Leop. Podlogar :

Iz zgodovine kranjskih trgov.

3. Jesenice.

(Nadaljevanje.)

Po hribih nad Jesenicami in Javornikom pa se je nahajal jeklenec (Eisenspat, Spateisenstein). Ta se koplje iz podzemeljskih skladov. Svetle, rumenkaste barve je; ko se pa izkoplje, zarjavi, ako leži dolgo časa na zraku. Jeklenec se težje topi kakor bobovec in zahteva tudi umnejšega obdelovanja. Izdelki v Kropi, v Kamni gorici, v Železnikih so se omejevali poglavitno na žreblje, na Jesenicah pa na jeklo po breščanskem načinu.

Zanimivo in očitno iz dobrih virov zajeto je Valvazorjevo poročilo (III. 393): »V starih časih so bile fužine nad Savo in Plavžem na Planini. Tam se je delalo v četrt in pol pečeh. Te peči omenja svoboščinsko pismo (privilegium), ki ga je bil izdal ortenburški grof Friderik na dan sv. Jerneja, 24. avgusta 1381. leta. Ko so pa začeli gospodje iz rodovine Bucelleni z železarstvom na Savi in na Javorniku in pozneje še na tretjem kraju na Plavžu, je začelo ono na Planini ponehavati. Ponehalo je sčasoma vse, razen pri stari topilnici na Rošci, kjer ima fužino še zdaj Bucelleni iz Save (l. 1689). Na Planini prebivajo sedaj le rudokopi, drvarji, oglarji in vozniki. S temi ljudmi je imel višji rudniški sodnik hude pravde, ko so bili podložniki knezov Eggenberg (1636) in pozneje gospodov Trilleck (1685).« Ko se je potegnil leta 1641. rudniški sodnik na Planini, Štefan Raisinger, za Planince proti belopeškemu oskrbniku in prinesel knezu Eggenbergu pisano pritožbo Planincev, ga je dal knez »milostno« zapreti na ljubljanskem gradu.¹ To kazen bi bil imel prestati belopeški oskrbnik.

Ta listina nam pove, da so imeli rudarji in fužinarji na Planini svojega sodnika. Raisingerji ali Razingerji — ta imena so še dandanes na Planini.

Zapisnik seje, ki je bila 10. decembra leta 1792., nam poroča, da je poslal lastnik fužin na Savi, Ruard, višjemu rudarskemu uradu v Ljubljano poročilo o ustanovitvi fužin. Poročilu je priložil tudi dovolilna pisma. Iz tega poročila povzamemo, da v najstarejših časih ni bilo topilnice na Savi, ampak le v Rovtah (in der Alpen bei Hl. Kreutz). Šele leta 1538. je dovolil cesar Ferdinand I. (pravzaprav nadvojvoda Ferdinand I., 1522—1564., cesarstvo njegovo je trajalo le od l. 1556 do 1564.), da so se smeje prestaviti topilnice na Savo in Plavž in zraven topilnic še fužine na Jesenicah.²

¹ Viced. arh. 5. avg. 1641. gl. Argo 1900. 189.

² Argo 1900. 189.

Stare topilnice so bile torej prvotno pod Kočno, in sicer tam, kjer se na gorskem hrbišču cepijo vozna pota. Kraj se imenuje »V zadnjem plavžu«. Ker je ta kraj visoko in daleč od vode, ki je pa za gibanje mehov nezadostna, smemo sklepati, da so imeli prvotno tukaj peči na veter. Na strmih gorskih obronkih, ki so bili izpostavljeni vetrovom, so izkopali v topilno jamo od strani vodoraven kanal ali sapnik, da je skozi njega vlekel veter, podpihaval oglje in razvnel ogenj. Seveda je pri takem topljenju ostajala v žlindri še polovica železa. Take železapolne žlindre je okoli »Zadnjega plavža« še veliko in se po še ohranjenem železu močno loči od one žlindre, ki se nahaja v bližini nekdanjih laških ali nemških peči. Nemške peči so stale v Rovtah nad Jesenicami že v 14. stoletju. Te so izsesavale veliko železa, stare peči na veter pa prav malo. Žlindra iz starih in poznejših peči je precej različna. Stara žlindra v Rovtah je n. pr. ravno iste vrste kakor ona, ki se je odkrila v Šmarjeti na Dolenjskem ali pri Podzemlju in Gradcu v Beli Krajini. Ta pa spada v prazgodovinsko, to je v predrimsko dobo. Tudi so se odkrile v Rovtah prazgodovinske izkapanine. V Kočenskem sedlu je našel stotnik Zitterer di Casa železno sulico iz bakrene dobe, prav take vrste, kakor so se našle v ljubljanskem barju ob Ljubljani.¹

Prvotni ustanovitelji fužin okoli Jesenic so bili Italijani. Ti so imeli doma že davno zelo razvito železno obrt. Prišli so v te kraje ne le z umom, ampak tudi s kapitalom. V dolini ob Savi so se Italijani najdalje vzdržali in ohranili; višje v hribih so se pa pomešali med domače rudokope in kovače ter med njimi utonili.

Prvi Bucelleni kot lastnik plavža se omenja leta 1538. Uradni akti ga pa omenjajo že l. 1526. Bil je to Bernard Bucelleni iz mesta Bergamo na Laškem. Zidal je graščino na Savi in kupil leta 1538. od Ferdinanda I. pravico, da postavi na Savi plavže.² Tukaj je bil tudi čez Savo napravljen znameniti most na verigah (Kettenbrücke), ki ga je povodenj l. 1851. odnesla. Bucelleni so se vzdrževali tu do leta 1700. Omenjajo se: leta 1579. Santi, leta 1581. Orfej in Julij, leta 1600. Pavel in Oktavij, leta 1633. Andrej Janez, leta 1671.—1690. Oktavij Bucelleni, baron de Reichenberg, ki je bil ljubljanski prošt.

Bucellenijem so delali veliko kvare pri železarstvu domači in tuji trgovci. Hodili so ti tujci po navadnih, še sedaj rabnih in običajnih potih čez Julijske alpe. Bucelleniji so zaupali preveč blaga Italijanom in Korošcem, ki so se navadno po nakupu od Jesenic za vedno poslovili. Nič bolje niso izhajali pri kupčiji z domačimi tovarniki. Ti so tovorili iz Italije sol, vino in olje, odnašali pa platno in predivo. Naložili so na Jesenicah na upanje železnine, pa se pozneje tudi niso več vrnili. Vrh tega tihotapcev in roparjev ni manjkalo. Iz pritožb Bucellenija na gra-

¹ Argo I. 20, VIII. 150.

² Dimitz, G. Kr. II. 294.

ško kamoro in pozneje na deželnega glavarja Herberta VIII. izvemo, da je Bucellenije roparska sodrga oblegala v njih lastnem gradu. Vzdrževali so si pa zato v gradu močno stražo. Grad je bil utrjen in je imel strelne line.

To pa ni bilo edino, kar je bilo krivo, da so Bucelleniji dogospodarili v tem kraju. Živeli so tudi nad vse potratno in sčasoma zamenjavali fužine. Globoko so bili zlezli v dolgove zlasti v Trstu in v Benetkah. Ti upniki so jih potem v začetku 18. stoletja hkrati prijeli in spravili z Jesenic. Lep spomenik so si pa ohranili s tem, da so sezidali leta 1683. cerkev v čast sv. križu nad Jesenicami. Njen prostor za zidavo je bil določen že leta 1624. Ljubljanski škof Tomaž Hren je prišel namreč v Rovte in je sam izbral prostor za cerkev, ki se je zgradila šele čez 60 let. Na izbrani kraj je postavil znamenje svetega križa.

Za Bucelleniji je prevzel fužine Jernej Garzoni, ki je zadobil l. 1738. plemstvo s priimkom »de Hohenberg«. Bucelleniji so zopet poizkusili na Jesenicah l. 1730. Sedaj pa z železom niso bili več zadovoljni. Iskali so srebrno in zlato žilo. Višji rudarski sodnik je o tem poročal v Gradec: »Zlata in srebra na Jesenicah ne bodo našli. Kakor živijo ti ljudje potratno, bi potrebovali res takih žil, da bi se mogli tukaj vzdržati.« Leta 1751. je imel Julij Andrej Bucelleni še suknarno tam, kjer so sedaj žrebčarji. Leta 1763. je še stala na Plavžu cerkev sv. Barbare, zavetnice rudarjev. Zidali so jo Bucelleniji l. 1617. Sedaj je ni več. Toliko sledi se še vidi, da je bila dolga 15 m. Brata Julij in Oktavij Bucelleni sta sezidala l. 1606. tudi cerkev Marije Vnebovzete na Savi.

Od Garzonijev je kupil fužine Valentin Ruard l. 1766. za 60.000 gld. Cesarski rudniški svetovalec Baltazar Hacquet, znameniti prirodoznanec, mu je napovedal l. 1788., da bo v doglednem času moral tudi on opustiti fužine, ker bodo izčrpani rudniki. Ruard je začel kopati na Kočni, v župnijah Gorje in Kranjska gora. Svoje podjetje je uravnal po nasvetih veččega montanista barona Žige Zoisa (1747–1819), ki je bil kupil fužine na Javorniku.

Valentinu Ruardu je sledil Ivan, potem Leopold († 1834) in Viktor. Viktor je imel že veliko pravn in prepirov s kmeti, ki so poudarjali zlasti leta 1848. svoje stare pravice. Nad vse pa mu je grenil bivanje na Jesenicah oskrbnik Bleda. Ruard se je obrnil naravnost na briksenskega škofa s prošnjo, naj mu proda bleško gospodstvo. V Briksenu so bili s tem zadovoljni, Rim je pogodbo, pisano 16. junija leta 1858., potrdil. Do dejanske prodaje ni prišlo. Družinske razmere so napotile Ruarda, da je prodal l. 1868. vse, kar je imel, Kranjskih obrtni družbi. V zakonu z Ano Atzl, hčerjo tržiškega graščinskega oskrbnika, je imel sedem sinov in dve hčeri. Oba ta Ruarda počivata na Jesenicah. Viktor je umrl 19. I. 1886., Ana roj. Atzl pa 6. V. 1890. Tržili so Ruardi z železom, odkar obstoje plavži. Veliko železa je šlo v sirovi obliki v Škofjo Loko, največ pa v Italijo. Obdelano železo se je pa razpečavalo na domačem trgu.

Kranjska obrtna družba je železarsko obrt na Savi in na Javorniku preustrojila po najnovejših sistemih, napravila nove, v to potrebne stavbe, omislila potrebne stroje, pa večje število delavcev, tako da ji podjetje donša lepe letne dohodke.

Izdeluje pa v svojih tovarnah najrazličnejše blago po modelih, kakor kdo potrebuje. Na Javorniku vsakovrstne vlečene stvari, kakor pločevino i. dr., na Savi pa žeblje od najmanjše do največje mere, žico za najtanjše in višje potrebe in rabo, zmeti za žimnice, kotle, kolesa vsake vrste, pa kar je v sedanji dobi posebno važno: jeklene zvonove. Res občudovanja vreden napredek v sedanjih dneh!

Nekdaj je bilo v trgu Jesenice in okolici zelo razvito tudi nogovičarstvo. Blago se je izvažalo v Avstrijo. Nad trgom na hribu Merca (1027 m) so imeli pa od nekdaž kamenolom. Lomil se je ondi lep raznobarven marmor.¹ Ob zgradbi predora skozi Karavanke na Hrušici je bil ta kamenolom zopet oživiljen. Nad 600 delavcev je bilo ondi v kamenolomu. Lomili in obdelovali so kamen za predor.

Do leta 1526. so spadale Jesenice cerkveno pod Radovljico, ki je bila v gorenjem Posavju ne samo prva, ampak dolgo časa tudi edina župnija. Patronat nad škofijo so imeli Ortenburžani, ki so bili gospodarji vsega Posavja od izliva Save dol do Sore; izvzeta je bila le Bohinjska dolina in Bled z okolico.

Ko so Ortenburžani l. 1420. izumrli, je prišla Radovljica pod Celjane, l. 1456. pa je pripadla cesarju Frideriku III., ki jo je podaril l. 1461. proštiji ljubljanskega stolnega kapitlja.

Rudarji v Jeseniški dolini so se bili pa tako namnožili, da se je že l. 1526., torej ob prihodu Bucellenijev, zanje ustanovila posebna župnija, ki je obsegala Hrušico, Plavž, Savo, Koroško Belo z Javornikom in Rovte.

Cerkev je bila posvečena sv. Lenartu, zaščitniku voznikov in ujetnikov. Njemu na čast so zidali cerkve ob gorskih prehodih in prelazih. Posebno so se mu priporočali vozniki, da bi na njegovo priprošnjo držale zavornice težkih voz.

(Konec)

¹ Hoff. Gemälde von Krain I. 162.

Bogumil Gorenjko:

Velika noč.

Tja do tihih gorskih koč
je prišla Velika noč,
pa potrkala na vrata,
pa odprla so se vrata,
pa vstopila je pod krov,
pa prinesla v koč
je velikonočni blagoslov.

Tja v domovja tihih koč
je prišla Velika noč,
pa potrkala na srca,
pa odprla so se srca,
pa prinesla srcem
je pomlad in upe nove:
velikonočni blagoslov.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Les, lesen.

Mlad les se rad kriví.
Gladek les se rad kolje.
Cepljeni les rad gori.
Ni težjega lesa od beraške palice.
S suhim tudi zelen les zgóri.
Kjer je star les, je star denar.
Star les boljše greje ko mladi.
Star les je težko kriviti.
Čim mlajši les, tem večji dim.
Ni les tako suh, da bi gorel brez dima.
Če se to godi na svežem lesu, kaj
se bo na suhem?
Ni lesa brez grč.
Krivi les gori kot ravni.
Krivega lesa je v gozdu največ.
Kriv les je težko zravhati.
Tudi kriv les je za žlice dober.
Grčav les dá grčave trske.
V grčav les grčava zagvozda.
Ukraden les ne greje dolgo.
Vsak les ne dá cepca.
Vsak les ni za piščalke.
Slab les, pa včasih dober sad.
Iz enega lesa oltar in lopata.
Ne gre ves les v deske.
Les v hiši — zlato v skrinji.
Kjer ni lesa, tam ni polen.

Kdor hoče les dobiti, mora v gozd iti.
Koder les gori, tam juha vre.
Kdor les kolje, mesa ne seka.
Če nimaš lesa, s slamo kuri.
Bodi zima, bodi kres, kadar zebe,
neti les!
Kdor preveč lesa naloži, ogenj pogasi.
Kakor v les kličeš, odmeva nazaj.
Les se poleti kupuje.
Les sekaj, ko je gozd tvoj!
Les in ženska nista dva dni enaka.

Reki:

Les nositi v gozd.
Iz enega lesa sta.
Les na kom klati,
V les iti.
Na les obesiti.
To je grčav les!
Trd les obla!
Ne bodi tako lesen!

Slovstvo.

Jugoslovanska tiskarna je izdala naslednja dela, ki jih toplo priporočamo:

Tomaža Kempčana »Hoja za Kristusom«. Prevedel prelat Andrej Kalan. Druga izdaja. V Ljubljani 1920. Vezana, z rdečo obrezo, K 26.—. Vsaki verni

duši bo ta knjižica bogat vir nadzemske luči in utehe. Zoran:

Dr. Grafenauer: Kratka zgodovina slovenskega slovstva. Druga, popravljena izdaja. V Ljubljani 1920. Odobrilo poverjenišvo za uk in bogočastje. Broš. K 60.—. Vsem ljubiteljem našega slovstva, zlasti dijaštvu, krasen dar.

Srbska početnica. Ukaželnim Slovencem sestavil J. T. V Ljubljani 1921. Cena K 12.—. Šolskemu pouku kakor samouku bo z njo vsestransko ustrezno.

Podkovstvo. Pouk kovačem in konjerejem. Sestavil živinorejec Lovro Tepina. V Ljubljani 1920. Cena K 45.—.

Drobiž.

Železo, baker, zlato. Severoameriške države silijo vedno bolj na dan. Vsaka stvar ima tam veliki obseg in napredek. Leta 1913. so nakopali nad 31 milijonov ton sirovega železa, l. 1916. pa skoro 40 mil. Tona je 1000 kg. Ni še dolgo, ko so pobirali baker. Kje ga je največ? Leta 1914. so ga dobili okoli milijon ton, a več kot pol milijona samo v Severoameriških državah, celih 56 odstotkov. Daleč zadaj so Japonska, Španija, Čile, Mehika, Avstralija, Kanada, Rusija in Nemčija. O bakru v bivši Avstriji pa skoro ni vredno govoriti: letno ga dobijo komaj 1000 ton, to se pravi eno tisočinko vsega bakra na svetu. — Zlata so pa dobili leta 1916. za 2 milijardi in 300 milijonov kron. Skoro polovico je dala Južna Afrika, slabo desetino Avstralija itd. Če upoštevamo, čigave so dežele, v katerih je največ zlata, vidimo, da so ga dale angleške kolonije skoro dve tretjini, Zedinjene države eno petino, Rusija 6 odstotkov in Mehika skoro tri. Sedaj spravimo na leto za 6000 odstotkov več zlata skupaj kakor pred sto leti. V splošnem so dale Zedinjene države in Avstralija dosedaj več zlata kakor pa Južna Afrika, kajti tam so ga začeli pridobivati že leta 1847. in 1851., v Južni Afriki pa šele leta 1884.

Obelisk.

		a			
	a	a	a		
a	a	a	a	a	
c	č	e	e	f	
i	i	j	j	j	
l	k	k	k	k	
m	n	n	n	n	
o	o	o	r	r	
r	r	s	t	u	
u	v	v	z	ž	

1. samoglasnik.
2. mera časa.
3. moško krstno ime.
4. del svetá.
5. domača žival.
6. domača žival.
7. gora na Notranjskem.
8. mladinski list.
9. denar.
10. mesec.

Po sredi dol se bere priimek in ime pokojnega prijatelja mladine.

Uganka.

Katera števila moraš postaviti v devet okenc tega kvadrata, da znese vsota vsake vrste 48?

(Rešitev in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 14 dni po izidu lista — v prihodnji številki.)

Rešitev uganke v 1.—2. štev. »Vrtca«:

2	7	6
9	5	1
4	3	8

Rešitev rebusa 1.—2. štev. »Vrtca«:

Na nogah stoji, okrog stoli in klopi: kaj je to?

